

Štefančík, R.: Christlich-demokratische Parteien in der Slowakei.

Marek Hrušovský

Univerzita sv.Cyrila a Metoda v Trnave
Filozofická fakulta
Katedra politológie UCM v Trnave

Výskumu politických strán sa na Slovensku venuje niekoľko autorov, ktorí sa pokúšajú zachytiť ich vývoj a pôsobenie na politickej scéne. Publikácia *Christlich-demokratische Parteien in der Slowakei* (Kresťansko-demokratické strany na Slovensku) politológa UCM v Trnave Radoslava Štefančíka je vo viacerých aspektoch odlišná. Autor sa primárne nepokúša o chronologické zhodnotenie pôsobenia jednotlivých subjektov v koalíčno-opozičných sporoch, ale komplexne, nie povrchno analyzuje priestor kresťanského elementu v slovenskej politike. Zásadným rozdielom je aj fakt, že práca bola vydaná v nemeckom jazyku, čím ponúka možnosť priblížiť slovenské špecifiká vývoja kresťansko-demokratických subjektov v nemeckom odbornom priestore.

Základnou premisou práce je snaha o určenie elementárnych diferenčných znakov Kresťansko-demokratického hnutia a Slovenskej demokratickej a kresťanskej únie-Demokratickej strany, dlhoročných koalíčných partnerov v slovenskej politike. Práca je rozdelená do 8. kapitol, ktoré sa venujú čiastkovým oblastiam predmetu skúmania. Okrem predstavenia strán a stranického systému sa publikácia venuje predovšetkým objasneniu historickej diskontinuity tohto typu politických strán, pričom sa nimi zaoberá z pohľadu viacerých teoretických koncepcií. Za základný politologický koncept si autor zvolil (najmä) Rokkanovu a Lipsetovu teóriu konfliktných línií, ktorú však modifikoval na podmienky tranzičného prostredia postkomunistických štátov. Neopomenul však ani na analýzu štruktúry, programu či sociálnej základne elektorátu skúmaných politických subjektov.

Charakteristikám slovenského politického systému sa venuje druhá kapitola, ktorej

súčasťou sú základné fakty prezentujúce Slovensko. Okrem horizontálneho a vertikálneho členenie moci sú v nej prezentované aj konfesijné a etnické zloženie sociálnej štruktúry, ktorá významnou mierou ovplyvnila samotné fungovanie stranického systému. Následne autor zadefinoval na základe Blondelových a Sartoriho kritérií počet a ideologickú vzdialenosť jednotlivých politických subjektov. Na samotnú inštitucionalizovanosť si prepožičal Mainwaringovo charakterizovanie de facto konsolidovaných stranických systémov, pričom na základe uvedených kritérií bolo správnym zaradenie slovenského stranického systému medzi tie menej inštitucionalizované. Autor na základe spomenutého rozdelenia charakterizoval politické strany na Slovensku ako centralizované subjekty s vysokou mierou personalizácie a výraznou nevyváženosťou regionálnych štruktúr. Vhodne načrtol možnú dvojblokovosť stranického spektra na najbližšie obdobie. Zoradenie relevantných politických strán pôsobilo nekoncepcne, nakoľko ich autor nezaradil na báze blokov alebo volebných výsledkov. Polemizoval by som azda len s označením SMK ako catch-all party (s. 29). Uvedený politický subjekt sa nezriekol svojej fundamentálnej národnej ideológii, pričom identifikácia voličov so stranou prebieha zväčša na spomínanej etnickej báze a programovo sa len minimálne pokúša osloviť väčšinového (akéhokoľvek iného) voliča.

Vývojom kresťansko-demokratických subjektov na území Slovenskej republiky do roku 1989 sa zaoberá tretia kapitola. Predstavuje fungovanie tohto typu politických strán už od obdobia rakúsko-uhorského vyrovnania, pričom predkladá čitateľovi rozčlenenie stranického spektra na báze konfliktných línií a sumarizovala príčiny popularity Néppárt na Slovensku. Za elementárne štiepenia označil autor len rozpor centrum/periféria a štát/cirkev, ktoré boli príčinou vzniku Slovenskej národnej strany a neskoršieho národnostného delenia Néppárt. Pričlenenie katolíckeho politického prúdu k SNS bolo logickým vyústením reálneho fungovania národnostnej politiky Uhorska. Secesia národného subjektu čakala na závažný dejinný aspekt, ktorým sa stal vznik nového štátu. Československo tak bolo vnímané len ako prechodná fáza k vyššiemu stupňu samostatnosti slovenského národa a kresťanské politické elity Slovenskej ľudovej strany, po počiatočnej spolupráci s ČSL, "presedlali" na nacionálnejší charakter volebných kampaní. Spojenie kresťanského konzervativizmu s nacionalizmom si našlo hlavného nepriateľa v liberálno-sociálnom čechoslovakizme, pričom jednou z príčin neuskutočnenej modernizácie slovenskej časti republiky bol najmä dominantný vplyv cirkvi. V česko-slovenskom meradle sa tak prehĺbila aj konfliktná línia mesto/vidiek, s výrazne rurálnym slovenským prostredím. Neskorší príklon Hlinkovej SĽS k autoritárskym spôsobom vlády unifikoval slovenské politické subjekty na národnom princípe a znemožnil tak kontinuálny rozvoj heterogénnych ideových prúdov. V kapitole by bol vhodný určitý náčrt fungovania maďarských kresťanských demokratov. Najmä kvôli úplnosti sa mohol autor zaoberať kresťanským elementom v exilovej vláde E. Beneša (Jan Šrámek) a nakoľko je publikácia určená pre neslovenské prostredie, zadefinovať príčiny ukončenia existencie HSĽS (Slovenské národné povstanie). Všetky uvedené body sú však len návrhmi na zlepšenie

kapitoly a nie chybami, keďže autor sa zaoberal len vytýčeným problémom. Slabším miestom kapitoly tak zostáva len absencia rozlíšenia volebných ziskov politických strán na slovenskej a česko-slovenskej úrovni. Udalosti po roku 1945 sa zaoberali všetkými relevantnými aspektami kresťanských politických prúdov.

Štvrtá kapitola priamo nadväzuje na historický vývoj skúmaných strán a na základe volebných výsledkov sa pokúša určiť pozíciu KDH a SDKÚ-DS v straníckom a politickom systéme. Postavenie a charakter analyzovaných politických strán bol determinovaný podmienkami vzniku a vývoja straníckeho spektra. Pri vzniku KDH v roku 1990 mala spoločnosť stále katolícky charakter, umocnený a povzbudený návštevou pápeža Jána Pavla II. Vznik štruktúr prebehol zdola nahor. Naopak vznik SDKÚ bol najmä iniciatívou politických elít, s cieľom vytvoriť veľkú ľudovú stranu s *catch-all* stratégiou. Toto tretie štiepenie KDH prekonalo najmä vďaka svojej inštitucionalizovanosti a silným regionálnym štruktúram. Kapitola predstavovala v texte priame uvedenie do problematiky fungovania skúmaných politických subjektov s elementárnymi grafmi a tabuľkami. Predovšetkým kvôli prehľadnosti mohol byť output so zverejnených výsledkov komunálnych volieb zaradený v tejto časti a nie až v kapitole 6.2. Situácia okolo vzniku MKDH je uvádzaná s miernou modifikáciou na dvoch miestach publikácie (s. 57 a 80).

Miestom skúmania politických strán v sociálnej a politickej konfliktnej štruktúre spoločnosti je piata kapitola, ktorá predstavovala najucelenejší rámec vymedzenia elementárnych rozdielov medzi subjektami. Exaktne je uvedené, že prepojenie nových kresťansko-demokratických strán s medzivojnovými subjektami nie je možné z viacerých dôvodov. Okrem klasického štiepenia Rokkanom vymedzeného rámca, autor použil nové modifikácie spomínané v odbornej literatúre viacerými teoretikmi. Tieto predstavovali elementárne dimenzie sporu medzi modernými politickými elitami, spoločne s často opomínanou personalizáciou. Nové typy konfliktných línií vzťahujúce sa na Slovensko autor správne rozčlenil na socio-ekonomický konflikt, otázku vzťahu ku komunizmu, secesionistické tendencie vo vzťahu k federatívnemu usporiadaniu a orientáciu politických subjektov na východ, resp. do Európskej únie. Štiepenie mečiarizmus/antimečiarizmus autor neakceptoval ako vhodné, s poukázaním na hybridný model delegatívnej demokracie. Chronologickou analýzou sa autor dopracoval až k najnovšej konfliktnej línii euroskepticizmus/eurooptimizmus, ktorá však podľa môjho názoru nezohráva dôležitú úlohu pri konfliktoch politických subjektov v Slovenskej republike. Záujem elektorátu o európske témy je nízky a preto aj nedostatočne reflektovaný politickými stranami. Pozitívne hodnotím absenciu konfliktnej línie ekonomický paternalizmus/liberalizmus ako základného rozlíšenia medzi KDH a SDKÚ-DS, nakoľko predstavitelia Kresťansko-demokratického hnutia výrazne napomohli presadeniu ekonomických slobôd, napriek v programe deklarovaným sociálnym istotám. Väčšina politológov vo svojich hodnoteniach reflektuje frázy určené voličom a nevníma realitu fungovania systému. Vnímanie veľkých ľudových strán typu *catch-all party* je v laickej verejnosti spájané s kresťanskou demokraciou a aj z tohto dôvodu určitá deformácia pojmu neprekvapuje. Piatou kapitolou

autor signifikantne poukazuje na primárnu oblasť svojej výskumnej činnosti a záujmu.

Šiesta kapitola sa zaoberá organizačnou štruktúrou, už skôr teoreticky spomínanou inštitucionalizáciou a programatikou KDĽ a SDKÚ-DS. Jedným zo základných rozlíšení medzi obidvoma subjektami je rozdielne vnímaná organizácia strany, vzťahy regionálnych štruktúr a posilnené právomoci predsedu SDKÚ. Podľa koncepcie *three faces* Katza s Mairom boli medzi skúmanými politickými stranami väčšie rozdiely len pri nominácii členov strany do volených funkcií. Výstupom bolo určité posilnenie *party in public office* pri presadzovaní politikov SDKÚ-DS. So silným postavením lídrov politických strán pri kreovaní kandidátnych listín úzko súvisí už spomínaná slabá inštitucionalizácia. Vo všeobecnosti tak platí, že čím sú slabšie regionálne štruktúry, tým je silnejšie postavenie predsedu strany a výraznejšia absencia ukotvenia strany v spoločnosti, prejavujúca sa pri regionálnych a komunálnych voľbách nižšou podporou. Pri klasifikácii skúmaných strán podľa politického programu autor použil von Beymeho typologizáciu straníckych rodín. Rozlíšenie príslušnosti subjektov na základe viacerých konfliktných línií a reálneho výkonu policy bolo vhodným teoretickým rámcom spojenia do spoločnej straníckej rodiny, avšak členstvo KDĽ a SDKÚ-DS v transnárodnej sieti (Európskej ľudovej strane) nie je zárukou ich homogénneho zaradenia, čo bolo aj v texte spomenuté. Ako príčinu autor označil nejednoznačnosť politickej ideológie EPP a heterogénnosť združených politických subjektov. Zásadné rozdiely v programoch obidvoch subjektov sú spomenuté a analyzované v závere kapitoly.

Zaujímavou sociologickou sondou je záverečná kapitola, v ktorej sa autor venuje sociálnej základni KDĽ a SDKÚ-DS. Okrem výpočtu základných údajov o poslancoch NR SR za obidva subjekty sa kapitola venuje najrôznejším ukazovateľom skúmania podpory zložiek sociálnej štruktúry jednotlivým politickým stranám. Často predstavovali markantné rozdiely v podpore obidvoch politických subjektov. Podpora KDĽ dominovala v rurálnom prostredí a medzi dôchodcami. Konfesná príslušnosť k rímsko-katolíckemu obyvateľstvu zohrávala zásadnú úlohu, avšak KDĽ si zabezpečilo podporu aj medzi grécko-katolíckym obyvateľstvom. SDKÚ-DS sa jednoznačne profilovala ako strana podnikateľov, vysokoškolsky vzdelaných voličov žijúcich v urbánnom prostredí. Pri údajoch nekonfesných obyvateľov jednoznačne dominovala a podpora u kresťanských voličov nebola nadpriemerná. Z toho môžeme spolu s autorom vyvodiť jasný záver, že KDĽ je nadkonfesná kresťansko-demokratická strana a SDKÚ nekonfesný liberálny-občiansko konzervatívny politický subjekt. Nízke zisky KDĽ v kysucko-bytčianskom katolíckom regióne by mohli byť sprievodným javom silnej podpory Slovenskej národnej strane, takže uvedený výsledok až tak neprekvapuje. Zásadným rozdielom v podpore KDĽ v iných regiónoch severného Slovenska môže byť, okrem menšieho vplyvu identifikácie sa elektorátu s predsedom SNS, aj príslušnosť Oravy a dolného Liptova k Spišskej diecéze. Naopak na samotnom Spiši sú priemerné výsledky KDĽ spôsobené pôvodom predsedu SDKÚ-DS Mikuláša Dzurindu. Drobná obsahová chybička kapitoly spočívala azda len v poznámke pod čiarou č. 219.

Radoslav Štefančík sa vo svojej knihe usiloval nájsť (a aj našiel) základné rozdiely medzi KDĽ a SDKÚ-DS. Na základe analyzovaných znakov dospel k záveru, že

politické subjekty sú súčasťou rozdielnych ideologických rodín a najmä z tohto dôvodu vystupujú ako samostatné politické subjekty. Publikáciu by bolo žiaduce zverejniť aj v slovenskom jazyku, aby sa s ňou zoznámila čo najširšia politologická obec, nakoľko prináša kvalitnú teoretickú, ako aj praktickú analýzu fungovania politických strán na Slovensku. Príslušnosť SDKÚ-DS k liberálno-konzervatívnej ideológii a absencia konfesných otázok v programe i reálnom presadzovaní politických rozhodnutí tak ponúka priestor na ďalšie hodnotenia a skúmanie politických subjektov. Stanovenie nového výskumného problému a analyzovanie vzťahov SNS a KDH na základe podobných politických programov a podpory prevažne rovnakých zložiek sociálnej štruktúry obyvateľstva ponúka autorovi ďalšiu výzvu do budúcnosti.